

از کتاب ستادها، تألیف:

سر هنگ ج. د. هیتل Col. J. D. Hittle

تاریخچه

پیدایش ستادها

از فرآیند مصر تا داریوش کبیر

ترجمه:

سرتیپ میر حسن عاطفی

پیش از آنکه وارد بحث تاریخچه پیدایش ستادها شویم مناسب است به بینیم ستاد یعنی چه؟ «ستاد» یک واحد از افسرانی تشکیل میشود که رئیس یا فرمانده را در اجرای فرماندهیش کمک کند.»

پنجاه سال پیش ژنرال فن-شلاندورف، افسر ستاد بزرگ ارتش آلمان، کلمه ستاد را «کمک های فرمانده» معنی کرده است و این کلمه در کلیه ارتش های جهان دارای همین معنی میباشد، ولی سازمان و اعمال آن توسعه و تغییر زیادی یافته است. سازمان ستاد از نظر کمیت ممکن است تغییر کند ولی کلیه ستادها اعمال اصلی واحدی را انجام میدهند که عبارت از تهیه اطلاعات برای رئیس، تهیه جزئیات طرح های

فرمانده، تبدیل آن بفرامین و دستورات و ابلاغ این فرامین و دستورات بواحدها میباشد. ستاد بایستی توجه فرمانده یارئیس را به تمام مسائلی که مستلزم دخالت بوده و بایستی از آن اطلاع حاصل نماید، طوری جلب کند که بطور مداوم مقامات مزبور در جریان بررسی وضع موجود قرار گرفته و کلیه طرح ها را بمنظور «امکان اجرای يك فعالیت با عمل در آینده» تهیه نماید. علاوه بر این ستادها، اجرای طرح ها و فرامین رئیس را نظارت نموده و مراقبت می کنند که خواست های او درست و صحیح به مرحله اجرا در آید.

اگر نقش های بی شماری را که بوسیله «کمک های فرمانده» اجرا می شود مورد توجه قرار دهیم درک خواهیم نمود که چرا اسم این عواهل را ستاد گذاشته اند و به چه چیزی فرمانده در مورد اجرای نظرات فرماندهی خود تکیه میکند.^۲

در طول سالیان متوالی در مورد مأموریت هایی که برهنای ستادی انجام گردیده اصل و روشی بوجود آمده است که عرف، جزئیات آنرا بطور دقیقی ثابت نگاه داشته است. با این روش میتوان کلیه مسائلی را که از ستاد خارج میشود بطور مشخص و دقیق مورد بحث و بررسی قرار داد و «این همان چیزیست که عمل ستادی (بفرانسه Fonctionnement d'état - Major و بانگلیسی Staff Functioning) نامیده میشود.»

۱- کلمه ستاد بمعنی گروه کمک کننده و مشاور فرماندهی، در ایران، از سال ۱۳۱۴ شمسی ضمن تعدادی از لغات نظامی که بفارسی برگردانده شد و وضع شد و سابقاً بآن «ارکان حرب» و بزرگترین ستاد را «ارکان حرب کل قشون» می گفتند - از نام آن تا اواسط دوره قاجاریه اطلاعی نداریم و از زمان قاجاریه است که لفظ فرانسوی آن، یعنی اتامازور Etat-major در برخی از کتابهای فارسی مثل تالیفات محمد حسنخان صنیع الدوله دیده میشود و چون سازمانهای نظامی بریکاد قزاق و قشون نمونه اطریشی در سال ۱۲۹۶ قمری تشکیل یافت و در این سازمانها روش نظام اروپائی ستاد تشکیل شد، لفظ ارکان حرب را قبول کردند تا آنکه از سال ۱۳۱۴ شمسی بفرمان عالی حضرت قید رضاشاه (بموجب فرمان شماره ۲۱۸۹) بجای آن، کلمه ستاد معمول گردید (مترجم)

۲- ستاد که بانگلیسی آنرا Staff گویند بجز مفهوم نظامی خود (کمک کننده فرمانده)، بمعنی عصای بلند نیز میباشد و از قبول آن برای نام گروه کمک کننده فرمانده، بی گمان منظور این بوده که ستاد بمنزله عصای فرمانده است و فرمانده بدان تکیه می نماید (مترجم)

آغاز ستادها :

از نظر تاریخی روشن نمودن اینکه در چه عصر و یا مکانی ستاد ایجاد شده است مشکل بوده و آغاز آن در تاریخ مه آلود قرون گسم می شود. مع‌ذا می بینیم در جریان لشکر کشی های ملت‌ها، ستاد بطور و وضوح با پیشرفت مستمر صنعت جنگ ظاهر می گردد. هنگامی که مسأله هدایت و رهبری عده های بزرگ در جنگ پیش می آید بکار بردن افسران ستاد الزام آور می شود و حتی يك نابه جنگی اگر از يك نیروی روانی بزرگی هم برخوردار باشد باز از نظر جسم و مغز، نمیتواند تمام جزئیات مربوط بسازمان يك ارتش و قسمت اداری و پشتیبانی عملیات جنگی را شخصاً نظارت کند. هر وقت که بنظر او تهیه و تنظیم و نگارش طرح ها و گرفتن تماس با فرماندهان زیر دست پیش می آید اگر شخص و یا اشخاصی را برای کمک در این امر در نظر بگیرد در حقیقت ستادی برای خود ایجاد نموده است و سیستم های ستادی، عبارت از خط اتصال بین نیروی دراکه و شوق جنگجویی است.

اولین ارتشهایی که از میان تاریخ مه آلود اعصار قدیم در مدارک تاریخی ظاهر میشوند عبارت از قبایل چریکی فراعنه مصر هستند که تا اندازه ای دارای سازمان بوده اند. مأموریت این ارتش ها در ابتدای امر، عبارت از دفاع از دره رودخانه نیل در مقابل مهاجمین بوده است. سازمان آن خیلی بدوی و سیستم تدارکات آن متکی به غارت و یا همراه داشتن پاره ای احتیاجات اولیه است که بعضی از افراد با خود حمل می کنند و میتوان گفت در این ارتشها کار مهمی از نظر ستادی انجام نمی گیرد. ولی بعد از، از بین رفتن امپراطوری قدیم مصر و تشکیل امپراطوری فؤدال^۳ که سبب توسعه تجارت و فرهنگ میشد، رفته رفته يك قدرت نظامی

۳ - تاریخ باستانی مصر را به پنج دوره متمایز از یکدیگر تقسیم میکنند:
 دوره پادشاهان افسانه‌یی از ۳۳۰۰ پیش از میلاد تا ۲۷۷۸ پیش از میلاد (شامل سلسله های ۳ تا ۱۰)
 دوره امپراطوری قدیم از ۲۷۷۸ تا ۲۱۶۰ پیش از میلاد (شامل سلسله های ۳ تا ۱۰)
 دوره امپراطوری میانه از ۲۱۶۰ تا ۱۵۸۰ پیش از میلاد (شامل سلسله های ۱۱ تا ۱۷)
 دوره امپراطوری جدید از ۱۵۸۰ تا ۱۰۹۰ پیش از میلاد (شامل سلسله های ۱۸ تا ۲۰)
 دوره آخر سلاطین مصر از ۱۰۸۵ تا ۳۳۲ پیش از میلاد (شامل سلسله های ۲۱ تا ۳۱)
 برای آگاهی بیشتر رجوع شود به دو جلد تاریخ مصر قدیم تألیف دکتر بهمنش (مترجم)

بوجود آمد که دیگر منظور از وجود آن دفاع از دره نیل نبود بلکه هدف آن پیروزی و بدست آوردن سرزمین‌های تازه بود. از برکت وجود این ارتش، توتمس Thothmes اول در حدود قرن شانزدهم پیش از میلاد^۴ توانست سوریه و فلسطین را تصرف نماید. مدارک مربوط به نیروی‌های توتمس حاوی اشارات فراوانی در مباحثات فرعون باستادش میباشد و بنظر میرسد که این ستاد دارای سرویس اطلاعاتی و یک نوع سیستم اداری بوده است. در اواخر امپراطوری مصر قدیم، در بعضی از مدارک از «دبیران ارتش» نیز صحبت میشود و بنظر می‌رسد که دبیران ارتش عبارت از افسران عالی‌رتبه‌ای هستند که بعضی منتسب به عده‌ها و بعضی درستادند و وظیفه آنها بالاتر از دبیری باشد. وظائف آنها ظاهراً شامل تدارکات و حمل و نقل بوده است.

ستاد در دوره آشوری‌ها:

عظمت هر کشوری از روی امکانات سلاح‌هایش سنجیده میشود. در گذشته نیز چنین بود چنانکه معیار قدرت فراغنه یک قدرت نظامی یعنی آشور با سلاح‌های بهتری بین دجله و فرات قد علم کرد و تسلط مصری‌ها تدریجاً از میان رفت. آشور یک ملت تازه نفس و دست نخورده و ملتی غیور و شوکارچی و زائیده جنگ بود. این ملت صنعت جنگ را بیش از آنچه مصری‌ها تکمیل کرده‌اند کامل نمود. تاریخ زمان آنها پر از شرح جنگ‌هایی است که بین نیل و فرات روی داده است. در این جنگ و وسیع است که ارتش‌های آشوری بتاخت و تاز در می‌آیند و در رأس این ارتشها فرماندهان جنگی که امپراطوری آشور را بوجود می‌آورند قرار دارند. یکی از این فرماندهان سارگون Sargon (در سال ۷۲۲ قبل از میلاد بسطنت رسید) و پسرش سناخریب (Sennacherib) است. در این دوره اسب نقش بزرگی را بخصوص با ارا به‌های بزرگ، بازی میکند و رسته سوار نظام ظاهر می‌شود. در عین حال که کمانداران سنگین و

۴ - آخیرکاره توتمس Thothmes Aakhéperkaré سومین امپراطور از سلسله هیجدهم دوره امپراطوری جدید بود و از ۱۵۳۰ تا ۱۵۲۰ پیش از میلاد سلطنت کرده است.

سبك اسلحه و سواره نیز وجود دارند ، سناخریب فلاخن اندازان و نیزه داران سنگین اسلحه را نیز بکار میبرد . مسأله استحکامات در آن عصر یکی از رشته های خیلی پیشرفته است و تا کنیک محاصره استحکامات تقریباً بمرحله یک علم رسیده است . بکار بردن خطوط خندق و نقب و کله قوچی (برای شکستن درب قلاع) و نردبام و حتی بکار بردن توپخانه معاصره ای بشکل منجنیق معمول می شود . تکنیک آشوری در این باره کاملاً قابل مقایسه با قرون وسطی است و در قرون وسطی چیزی اضافه بر آنچه که مدت ها قبل بآن آشنا بوده اند افزوده نشده است .

در این دوره پادشاهان جنگجو، تعدادی افسر برای مشورت در باره استعمال عده ها و تهیه طرح محاصره استحکامات داشته اند و همچنین ارتش هائی که اقدام بتصرف سرزمین های دوردست می نمودند محققاً از طرح های لوجستیکی^۵ برخوردار می بودند و افسران لوجستیکی آن ها محتملاً قابل مقایسه با دبیران نظامی مصر بوده اند .

ستاد در دوره هخامنشی :

با فول آشوری ها قدرت نظامی به مدی ها و پارسی ها منتقل گردید . اسامی کوروش بزرگ (در سال ۵۲۸ در گذشته است) و پسرش کمبوجیه (۵۲۹ تا ۵۲۲ قبل از میلاد) و داریوش کبیر (۵۲۲ تا ۴۸۶ قبل از میلاد) دوره اوج و اعتلاء پارسی ها را مشخص مینماید . این پادشاهان پاره ای تکنیکهای جدید را در علم جنگ بوجود آوردند و ای روشهای آشوری پایه سیستم نظامی آنها محسوب می شود و بدون شك مؤثر در طرق عمل و طرز فرماندهی ایشان بوده است .

تحت رهبری داریوش پارسیها عمل طراحی وهم آهنگی فرماندهی را به خیلی دورتر از مصری ها و آشوری ها کشاندند . در جنگهای داریوش که از پنجاب قادون Don گسترده میشود ، بدون يك تهیه دقیق ، امکان چنین موفقیتی نمی بوده و اهمیت نسبی نیروها ، لزوم کار يك ستاد را ایجاب می کرده است

۵ - لوجستیک بمنی مسأله تداو کات بطور اعم میباشد . (مترجم)

داریوش هرطور که این کاررانا مگزاری کرده باشد ترجمه آن غیر از ستاد چیز دیگری نخواهد بود. متأسفانه پاره‌ای از اطلاعات درباره داریوش از طریق یونانیها (هرودت) بدست ما رسیده است که ضمن اینکه قرائت آن بسیار سرگرم کننده است ولی واقعا نمیتواند مقرون بحقیقت باشد.^۶

کز نفون Xénephon که محققاً گفته‌هایش خیلی بیشتر از هرودت قابل اطمینان است می‌گوید.

هنگامیکه داریوش مشغول جنگ در طول سواحل [یونان] بود واحدهایش را از طریق دریاتدارك مینمود. داریوش کشتی‌های حمل و نقل مخصوصی برای حمل و نقل افراد ودواب داشته است. اینطور هم آهنک نمودن عملیات زمینی با پشتیبانی تدارکاتی از طریق دریا، مبین يك کارستانی خیلی عالی تر از آنچه پیشترها انجام میشد، میباشد. بالاخره داریوش است که يك رسته پیاده نظام دریائی ایجاد نمود که بگفته هرودت واحدهای آن در داخل هر کشتی مستقر گردیده بودند.^۷ داریوش شاخص يك مرحله مهم تاریخی نظامی ومبتکر عملیات مشترک زمینی ودریائی است.

قبل از داریوش، تا حدود سال ۵۰۰ قبل از میلاد، پیشرفت وتکامل هنر جنگ فقط در آسیای صغیر مشهود بود و در تمام این دوره يك پیوستگی محققى هم دیده میشود. ارا به که ابتدا بوسیله مصری‌ها استعمال گردیده بود بوسیله آشوری‌ها تکمیل شد.^۸ وسیستم نظامی آشوری بعنوان سرمشق برای مدی‌ها وبعد کوروش که نیروهای پارسی را بعد از مدها سازمان داد، قرار گرفت.

۶ - هرودت کتاب هفتم (مترجم)

۷ - کتاب ششم بند ۳۴ (مترجم)

۸ - مؤلف در اینجا اشتباه کرده است زیرا بتأیید کلیه مورخان ونویسندهگان، مصریان استعمال اسب و ادا به را از هیكسوسها Hyksosses (ساکن آسیای غربی) که از قبایل نزدیک به آریائی‌ها بودند آموخته‌اند (ر.ک. به کتاب آسیای قدیم، مرکزی وجنوب خاوری تألیف آندره برتلو André Berthelot صفحه ۱۶-۱۷ چاپ پاریس سال ۱۹۳۰)

سیستم مصری که کمتر بهم پیوستگی داشت و فقط برای هجوم خوب بود تکمیل گردید و بشکل يك سازمان عظیم درآمد که به برکت آن، داریوش از هندوستان تا استپ‌های روسیه جنگ نمود و حتی باره‌ای اصول عملیات مشترك را در عملیات نظامی بکار برد و کم‌کم يك سیستم ستادی نمایان شد که در این ستاد، افسران مأمور اطلاعات، مهندسی و متخصصین لجستیکی بچشم می‌خورد. تنها وظیفه ستادی که در این دوره، هنوز بطور وضوح دیده نمیشود، عبارت از وظیفه عملیاتی میباشد. هیچ نوع علائمی وجود ندارد که پادشاهان جنگجوی این عصر، این وظیفه را بیکدیگر از زیر دستان بعنوان نماینده خود واگذار کرده باشند. اما قدر مسلم اینکه، در آن روز گاران فرماندهی کردن قبل از هر چیز عبارت از تهیه طرح‌های عملیاتی و صدور اوامر و نظارت بر اجرای آنها بوده است و در این دوره فرمانده وظائف خود را مانند يك مزیت شخصی تلقی میکنند. از آغاز امر ارجحیت وظیفه عملیاتی قویاً برقرار است و با اینکه وظائف لجستیکی بطور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و حائز اهمیت بسیار خواهد شد معیناً این تقدم عملیاتی در خلال قرون حفظ خواهد گردید.

پایان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی